

Nationaal Aandenken 'Vrijheid maak je met elkaar' - editie 2009

Hier volgt een gedetailleerde bronvermelding en informatie per pagina bij het [Nationaal Aandenken 2009](#). Ook zijn er verwijzingen naar internet voor meer informatie over de verschillende onderwerpen

Illustraties: Natalie Kuypers

Vormgeving: ontwerp bureau Amsterdam, Martijn Luns

Omslag:

Fotografie: Joël van Houdt, Martijn Luns, Coco Veldhuijsen, Petra Verduyn

2 en 3 Inhoudsopgave en voorwoord

Foto Els Swaab: Chris van Houts

Tekst voorwoord Nationaal Comité 4 en 5 mei

4 en 5 HERDENKEN EN VIERN

Het eerste hoofdstuk is een introductie op het thema van het boekje. Overal op de wereld komen dagen voor waarop mensen samen de slachtoffers van oorlogen herdenken. In Nederland zijn de dagen daarvoor: 4 mei en 5 mei.

6 en 7 Dodenherdenking

Foto Dam 4 mei: Joël van Houdt

Tekst Dodenherdenking: Nationaal Comité 4 en 5 mei

Bronnen: Nationaal Comité 4 en 5 mei

Op 27 februari 2001 heeft het Nationaal Comité bepaald dat voortaan de vlag op 4 mei halfstok blijft hangen. Ook op herdenkingsplaatsen wordt de vlag na de twee minuten stilte niet meer gehesen.

8 en 9 Dag van de Vrijheid

Foto Martijn Luns: Bevrijdingsfestival Amsterdam 2008

Tekst Dag van de Vrijheid: Nationaal Comité 4 en 5 mei

Bronnen:

- Nationaal Comité 4 en 5 mei

- Koninklijk Besluit, 24 september 1990

10 en 11 + 12 en 13

Foto VS: ANP

Foto Suriname: Henk Hendriks

Foto Aruba: Jos de Roo

Foto Japan: 1995, Nagasaki, Japan. © AP

Bijschrift bij origineel luidt: 'Children choirs join a candle light procession for the world's peace at Urakami Cathedral to commemorate the 50th anniversary of the Nagasaki Bombing Wednesday night, august 9, 1995. Urakami Cathedral, standing in the hypocenter'.

Foto Poppies: herkomst onbekend

Teksten Herdenken en vieren in de wereld: Nationaal Comité 4 en 5 mei

Bronnen: Agenda 2000 van 'Forum-instituut voor multiculturele ontwikkeling' en fotobijschriften.

14 en 15

Foto oorlogsmonument Bolsward: Egbert Sepp

Tekst Ik weet nog: in opdracht gemaakt door Mies Bouhuys

16 en 17 Opdrachten

Teksten opdracht 1 t/m 4 en 6: Nationaal Comité 4 en 5 mei

Tekst opdracht 5: Machtelt van Thiel, Jos van Hest en Aik Meeuse

18 en 19 WAT OORLOG MET MENSEN DOET

In dit hoofdstuk ligt de nadruk op de gevolgen van oorlog voor mensen. Het is geen geschiedenisles die het ontstaan en verloop van oorlogen vertelt. Daar kan in de geschiedenisles op school aandacht aan worden gegeven. Hier is gekozen voor persoonlijke verhalen van mensen die werden geconfronteerd met (oorlogs)geweld in hun leven. De verhalen en foto's laten zien in welke verschillende rollen mensen daarbij geplaatst kunnen worden. In sommige gevallen is daarbij sprake van een eigen keuze, maar in de meeste gevallen overkomt het de oorlogsslachtoffers. Omdat de data 4 en 5 mei te maken hebben met de Nederlandse geschiedenis met de Tweede Wereldoorlog, wordt er eerst plaats ingeruimd voor verhalen uit die oorlog. Daarna wordt met een aantal recentere voorbeelden getoond dat oorlog helaas van alle tijden is en nog steeds voorkomt.

20 en 21

Foto's: Verzetsmuseum Amsterdam, NIOD 3x, AP, privébezit Rezhin, ANP

Tekst Wat oorlog met mensen doet: Aik Meeuse

Bronnen:

-Nationaal Comité 4 en 5 mei

-Bijlage NRC 6-5-1999 Profiel over Oorlog

-Brabants Dagblad 11-12-1999 'Brandhaarden in de Wereld'

-PIOOM (A.J. Jongman en A.P. Schmidt): World Conflict & Human Rights Map 1998, Mapping dimensions of contemporary conflicts and human rights.

22 en 23

Foto Grebbeberg: NIOD

Pasfoto is privé-eigendom van de heer Folmer

Tekst: Nationaal Comité 4 en 5 mei

24 en 25

Ingang Vondelpark, Amsterdam. © Gemeente Archief Amsterdam

Foto is privé-eigendom van mevrouw Bloeme Evers-Emden, gemaakt op 15 november 1945.

Bron voor tekst: interview mevrouw Bloeme Evers-Emden

26 en 27

Foto: © NIOD

22 februari 1941. Razzia op het Jonas Daniel Meijerplein te Amsterdam

Tekst: Diana Doornenbal

Citaat: Afkomstig uit de aantekeningen uit een zakagenda voor 1943 van een lid van de hulppolitie uit Amsterdam.

Bronnen:

-Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, juli 1942 – mei 1943, deel 6, eerste helft, blz. 246 - Dr. L. de Jong

-Ondergang, de vervolging en verdelging van het Nederlandse Jodendom 1940 –1945, deel 2 blz. 181 – Dr. J. Presser

Bronnen van overige tekst:

-gesprekken met verschillende kinderen van NSB-ers.

De naam, persoon en foto van Joop is gefingeerd.

28 en 29

Foto: © NIOD, Beeld uit film van Kurt Gemmeker over kamp Westerbork, voorjaar en zomer 1944.

Foto is privé- eigendom van Aad Wagenaar

Tekst: Diana Doornenbal

Bron voor tekst: Boek 'Settela – het meisje heeft haar naam terug' van Aad Wagenaar (Arbeiderspers, 1995) en een akkoord van Aad Wagenaar op de voor dit doel geschreven tekst.

Meer informatie in interview met Aad Wagenaar door kinderen elders op deze site

30 en 31

Foto van Verzetsmuseum Amsterdam

Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest

De naam Joke de Vries is een gefingeerde naam omdat de persoon anoniem wil blijven.

32 en 33

Foto: © NIOD

Ontspoorde treinen ten gevolge van sabotage-actie, 1944

Foto van Boy Ecury – eigendom van Ted Schouten

Foto van George Maduro – © Spaarnestad

Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest

Bron voor tekst Ecury: Boy Ecury, een Antilliaanse jongen in het Nederlands verzet - Ted Schouten

Bron voor tekst over George Maduro: Haagsche Courant, 8 febr. 1955 (met dank aan Madurodam).

34 en 35

Foto: © NIOD

De aan geïnterneerden voorgeschreven buiging. Het verplichte eerbetoon aan de Japanse keizer.

Foto: Eigendom van Jaap de Jonge, eind 1945 genomen op Ceylon (Sri Lanka)

Tekst van Jaap de Jonge op basis van eigen herinneringen en brieven van zijn moeder.

36 en 37

Foto © AP, 1972. Bombardement met napalm, Vietnam. World Press Photo 1972.

De Vietnamoorlog was van 1945 -1975

Fotobijschrift: Trangbang, Zuid-Vietnam, 8 juni 1972. Phan Ti Kim Phuc (in het midden) vlucht met andere kinderen nadat een Zuid-Vietnamees vliegtuig per ongeluk napalm heeft laten vallen op Zuid-Vietnamese troepen en burgers.

De fotograaf Nick Ut Cong Huynh herinnert zich hoe direct na de explosie gewonde burgers het dorp uit kwamen rennen, recht op Nick Ut af. Een vrouw met een dode baby, nog een vrouw met een kind van wie alle huid losliet. Terwijl hij hen fotografeerde, hoorde hij hoe een meisje schreeuwen 'Nong qua! Nong qua!' (Te heet! Te heet!). Hij draaide zich om, zag Kim Phuc en de andere kinderen, en drukte weer af.. Daarna legde Nick Ut de camera weg. 'Ik wilde niet verder fotograferen, want ik was bang dat ze zou sterven. Ik had die dag al twee stervende kinderen gefotografeerd. Ik heb toen mijn veldfles met water gepakt en die over haar heen gegoten om haar af te koelen. Daarna heb ik alle kinderen in mijn busje geladen en ze naar het Cu Chi ziekenhuis gebracht.'

Kim overleefde en kwam in Cuba terecht. Later vluchtte ze naar Canada, waar ze een stichting opzette. Ze omarmde het christendom en geeft nu lezingen over vergeving en helpt kinderen in oorlogssituaties. (Het Parool 8/10/2005)

Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest

Bronnen:

-Eigen interview met Kim Phuc per e-mail

-Napalm victim says 'God used me that day' – interview by Connie Schultz/RN in Smythnews.

www.smythnews.com

-Kim's story, the road from Vietnam, a film by Shelley Saywell,: www.filmtransit.com

-De eigen website van de Stichting die Kim Phuc heeft opgericht voor hulp aan kinderen die oorlogsslachtoffers zijn: www.kimfoundation.com/en/

38 - 39

Foto's: privébezit Rezhin

Tekst: Alex Bakker

40 en 41

Foto en © : Tim Hethrington. Network/Hollandse Hoogte . 23.06.2003

Bijschrift: 'LURD fighters set off from Tubmanberg for an attack on Monrovia. A lack of transport meant that for many the attack would be made on foot, with Monrovia lying over 35 miles away and the road laid with ambushes.'

Portretfoto van Margaret Acayo: door Jan Stegeman © (via Watoto Wa Amani)

Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest

Bronnen voor tekst:

-Portret van een kindsoldaat: Margaret Acayo, geen kind mag het slachtoffer van oorlog worden!

-documentatie van Watoto Wa Amani

-jaarverslag 1997 van Watoto Wa Amani.

42 en 43

Foto: ANP

Pasfoto kind: Lubna El-Elaimy, SOS Kinderdorpen

Tekst: Nationaal Comité 4 en 5 mei

44 en 45

15 augustus 1993. Fotograaf Toussaint Kluiters © ANP

Bijschrift op origineel: 'Een vrouw wordt door haar emoties overmand als zij zondag deelneemt aan de plechtigheid bij het Indisch Monument ter herdenking aan de capitulatie van Japan nu 48 jaar geleden'.

Bron voor tekst: Nationaal Comité 4 en 5 mei

46 en 47 + 48 en 49 Opdrachten

Tekst opdrachten 1, 2, 5, 6, 7: Nationaal Comité 4 en 5 mei

Tekst opdrachten 3, 4, 8: Machtelt van Thiel en Jos van Hest en Aik Meeuse

50 en 51 VREDE EN VRIJHEID IS MENSENWERK

Titelpagina illustraties: Natalie Kuypers

In dit hoofdstuk worden –na de inleidende tekst- eerst een viertal onderwerpen behandeld die je als 'basiswaarden voor vrede en vrijheid' kunt zien, geconcretiseerd in aansprekende voorbeelden uit de vorige eeuw: bereidheid tot Samenwerking (Europa); Gelijkwaardigheid (Eleanor Roosevelt) Bereidheid tot Verzoening (Nelson Mandela en Geweldloosheid (Mahatma Gandhi) Daarna volgen een aantal voorbeelden van hoe wordt (geprobeerd) om aan vrede en vrijheid te werken. Door regeringen, door organisaties en door individuen.

Tot slot wordt de nadruk gelegd op het samen maken en naleven van afspraken en het met elkaar bespreken van hoe je met elkaar omgaat

52 en 53 Inleidende tekst H3

Foto's: Raad van Europa, Hollandse Hoogte, Deborah Hakes/The Carter Center, Coco Veldhuijsen

Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel en Jos van Hest bewerkt door Nationaal Comité 4 en 5 mei

Bronnen:

-documentatie Nationaal Comité 4 en 5 mei

-De vrede na de vrede – Danielle Pinedo, NRC Handelsblad 6-5-1999

54 en 55 Europese samenwerking

Foto: Hollandse Hoogte

Pasfoto Kohnstamm privébezoek

Tekst: Alex Bakker

56 en 57 Roosevelt

© UN /Amnesty International

Bijschrift op origineel luidt: 'Eleanor Roosevelt holding the UDHR'

Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest

Bronnen:

-Eleanor Roosevelt, Icons of the 20th Century, page 312, www.amnesty.nl

Nederlandse tekst van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens:
<http://www.unhchr.ch/udhr/lang/dut.htm>

58 en 59 Kinderrechten

Foto: Hollandse Hoogte,
Pasfoto Laury privébezit
Tekst: Alex Bakker

60 en 61 Nelson Mandela

Foto: ANP
Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest, Els van Kuijk, Martijn Luns
Bronnen:
-Het einde van de apartheid, Catherine Bradley, 1997
-Nelson Mandela, biografie, M. Fatima, 1990
-Nelson Mandela, M. Benson, 195
-Nelson Mandela, Informatie N98, Wolters Noordhoff

62 en 63 Mahatma Gandhi

Foto: ANP
Mahatma Gandhi in Engeland, 1932. © Fotoarchief Spaarnestad
Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest
Bronnen:
-Mahatma Gandhi, vrijheidsstrijder, R. Nicholson, 1989
-Mahatma Gandhi, Informatie 766, Wolters Noordhoff

64 en 65 Vredesmissie Atjeh

Foto gemaakt in Menaubah, Atjeh, Indonesië 15 november 2005 .
Fotograaf en ©: Jüri Laas – persvoorlichter Raad van Europa
Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest
Bron tekst: eigen interview per e-mail en teksten van Raad van Europa op internet.
Foto en © Raad van Europa
Meer informatie en foto's over de Atjeh Missid op:
http://ue.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=957&lang=NL (Engelstalig)

66 en 67 Verkiezingen Congo

Foto: Deborah Hakes/The Carter Center
Pasfoto Judith Verweijen: privébezit
Tekst: Nationaal Comité 4 en 5 mei, Judith Verweijen

68 en 69 Dansen voor vrede

Foto: Coco Veldhuijsen
Foto: Marije van der Hoeven
Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest
Bron: eigen interview met Coco
Voor meer informatie over de organisatie Peaceflame zie de website www.peaceflame.nl en www.worldpeaceflame.org (engelstalig)

70 en 71 Taal van vrede leren

Fotograaf: Debbie Hill,
Tekst: Jet van Wijk
Bron: eigen interview met de kinderen door Jet van Wijk.
En artikel "Daar buiten speelt onze toekomst" in NRC25/10/2005 door Oscar Garschagen.
Meer informatie over Hand-in-hand project: www.handinhand12.org (Engelstalig)

72 en 73 Mensenrechten

Fotograaf en © Marije van der Hoeven
Tekst: Jos van Hest

74 en 75 + 76 en 77 Opdrachten bij hoofdstuk 3

Tekst opdrachten 1, 3, 4, 5, 6, 7 Nationaal Comité 4 en 5 mei

Tekst opdrachten 2 (bewerkt) Machtelt van Thiel, Jos van Hest en Aik Meeuse

78 en 79 4 EN 5 MEI: DOE MEE

In dit afsluitende hoofdstuk worden de kinderen (en hun ouders) gestimuleerd om actief mee te doen met de activiteiten van herdenken en vieren op 4 en 5 mei. Het logo van 4 en 5 mei wordt uitgelegd: de fakkel met het vuur van de vrijheid in de vorm van een vredesduif. Deze fakkel wordt bij veel activiteiten op 4 en 5 mei gebruikt.

80 en 81 Inleidende tekst H4

Foto's: Joel van Houdt, Egbert Sepp, Marije van der Hoeven.

Tekst: Nationaal Comité, deels bewerking van tekst Machtelt van Thiel, Jos van Hest en Aik Meeuse

82 en 83 Doe mee op 4 mei

4 mei 2007, Joël van Houdt

Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest

Bron: Nationaal Comité 4 en 5 mei

84 en 85 Sporen van de Tweede Wereldoorlog

Lang niet alle musea, herinneringscentra en begraafplaatsen zijn vermeld. Zie ook www.4en5mei.nl

Foto: Aik Meeuse. De foto is gemaakt op de Franse Erebegraafplaats in Kapelle (Zld).

Tekst: Aik Meeuse, Machtelt van Thiel, Jos van Hest

Bron van tekst Mustapha: interview

Overige bronnen: Nationaal Comité 4 en 5 mei

86 en 87 Doe mee op 5 mei

Foto Stoeptegel: William Hoogteyling

Gemaakt in 2007 tijdens scholierenwedstrijd maak je eigen stoeptegel in startprovincie Utrecht 5 mei

Tekst: Nationaal Comité 4 en 5 mei

88 en 89 Vier Vrijheid

Foto: Roel van Velzen

Tekst: Nationaal Comité 4 en 5 mei

90 en 91

Foto: Marije van der Hoeven. Fotobewerking: ontwerp bureau Amsterdam

Tekst van Machtelt van Thiel en Jos van Hest

Ontwerp fakkellogo: Dutch Logo Design, Ton Giesbergen

© Nationaal Comité 4 en 5 mei. bewerking: ontwerp bureau Amsterdam

92 en 93 + 94 en 95 Opdrachten H4

Tekst opdrachten: Nationaal Comité 4 en 5 mei

Naast alle mensen en instanties die in het boekje worden vermeld, is ook dank verschuldigd voor adviezen en hulp van verschillende aard. Arno Maarschalkerweerd en Corry de Heus (APS), Lalla Weiss, Marcia Rooker, Joke Scheepstra, Elma Verhey; A-vier Communicatie, Anne Frank Stichting, Forum-instituut voor multiculturele ontwikkeling, Icode, Landelijke Sinti Organisatie, Ministerie van Algemene Zaken, Ministerie van Defensie, Werkgroep Herkenning.

In de beginfase (1999) is een brainstormbijeenkomst georganiseerd. Uit deze bijeenkomst zijn vele vruchtbare ideeën voortgekomen die uiteindelijk ook zijn gerealiseerd.

Deelnemers waren, naast de medewerkers van het Nationaal Comité 4 en 5 mei: Janny Arends (Vereniging Openbaar Onderwijs), Theo Beker (Stichting leerplanontwikkeling LSO), Jeroen van Dorst (leerkracht), Cees Hageman (Stichting Advies- en Begeleidingscentrum voor het onderwijs in Amsterdam ABC), Harrie Jonkman, Wim Kratsborn (Hanze Hogeschool), Jacqueline Regeling (St. Februari 1941), Edy Serie (Indisch Herinneringscentrum i.o.) A-vier.